

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 14.04.2025.

Nr.12/6-3

Atzinums par 2025. gada 21. martā LSM.lv publicēto rakstu “Krievija turpina masveidīgus uzbrukumus Ukrainai arī pēc Putina solījumiem par triecienu apturēšanu”

Latvijas sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons (turpmāk tekstā arī – ombuds) 2025. gada 25. martā saņēma [...] (turpmāk – Iesniedzējs) 2025. gada 24. marta iesniegumu “Iesniegums par dezinformāciju portālā LSM” (turpmāk – Iesniegums) par VSIA "Latvijas Sabiedriskais medijs" (turpmāk – LSM) portālā LSM.lv 2025. gada 21. martā Latvijas Radio ārzemju ziņu korespondenta Riharda Plūmes publicēto rakstu “Krievija turpina masveidīgus uzbrukumus Ukrainai arī pēc Putina solījumiem par triecienu apturēšanu” (turpmāk – Publikācija).

Iesniegumā norādīts, ka Publikācijā ir iekļautas dezinformāciju saturošas manipulatīvas ziņas, kā arī norādīts, ka portālā LSM.lv kopumā, atainojot informāciju par Krievijas iebrukumu Ukrainā, tiek izplatīta dezinformācija. Iesniedzējs Iesniegumā lūdz *novērst dezinformācijas izplatīšanu portālā LSM un izvērtēt iespēju slēgt šo portālu, jo tas ir sistemātiski izplatījis dezinformāciju un turpina to darīt.*

2025. gada 27. martā ombuds informēja Iesniedzēju par savu lēmumu veidot atzinumu par Publikāciju.

Lai izveidotu atzinumu, ombuds no 2025. gada 27. marta līdz 2025. gada 11. aprīlim:

- 1) iepazīnās ar Iesnieguma saturu;
- 2) iepazīnās ar Publikāciju;

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/21.03.2025-krievija-turpina-masveidigus-uzbrukumus-ukrainai-ari-pec-putina-solijumiem-par-triecienu-apturesanu.a592507/?utm_source=rss&utm_campaign=rss&utm_medium=links.

- 3) 2025. gada 27. martā nosūtīja LSM Televīzijas programmu satura galvenajai redaktorei Sigitai Roķei un Radio programmu satura galvenajai redaktorei Anitai Braunai jautājumu par informācijas avotiem, kas tika izmantoti Publikācijas sagatavošanai, un 2025. gada 3. aprīlī saņēma atbildi uz to.

Izvērtējot Iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons
konstatē:

[1] Iesniegumā ir norādīts, ka Publikācija satur trīs **dezinformāciju** saturošas **manipulatīvas ziņas** [visi izcēlumi mani – E.A.]:

1. *Raksta virsraksts: “Krievija turpina masveida uzbrukumus Ukrainai arī pēc Putina solījumiem par triecienu pārtraukšanu”,
Kā zināms ne Ukraina, ne Krievija tajā laikā nebija solījušas pārtraukt triecienus (izņemot Krievijas solījumu neuzbrukt Ukrainas enerģētikas infrastruktūrai, kas tika pildīts). **Raksts noklusē tajā laikā Ukrainas veiktos triecienus, vienpusīgi parāda tikai Krievijas uzbrukumus un noklusē faktu, ka Krievija pildīja solījumu neuzbrukt Ukrainas enerģētikas infrastruktūrai.** [izcēlums mans – E.A.]*
2. *Rakstā kā konteksts tiek izplatīts **dezinformējošs apgalvojums**: ASV ģenerālā Milley prognoze, ka Krievija var ieņemt Kijivu 3 dienās, tiek pasniegts kā krievu propaganda, noklusējot, ka tā ir ASV ģenerāļa prognoze.
Šo **dezinformāciju** LSM ir izplatījis desmitiem reižu, kaut arī esmu rakstiski aicinājis portālu sniegt lasītājiem patiesu informāciju. [visi izcēlumi mani – E.A.]*
3. *Neraugoties uz to, ka ASV prezidents Tramps vismaz divas reizes ir norādījis, ka Ukrainas karu izprovocēja Baidena administrācija, šajā rakstā un kopumā **melu portālā** LSM tiek izplatīta **melīga informācija, ka Krievijas uzbrukums Ukrainai esot bijis neizprovocēts**. Es uzskatu, ka kontekstā nevis **jāizplata dezinformācija**, bet lasītāji jāinformē par ASV prezidenta sniegto informāciju, jo ASV prezidents ir daudz labāk informēts par Ukrainas karu, nekā **melu portāla** LSM un Latvijas Radio autori. [visi izcēlumi mani – E.A.]*

[2] Iepazīstoties ar Publikāciju, ombuds konstatē, ka tās uzdevums, kā liecina Publikācijas virsraksts un ievadā lasāmais teksts, ir informēt LSM.lv lasītājus par to, ka **par spīti pamiera procesa virzībai Krievija īsteno masveidīgus uzbrukumus Ukrainas teritorijai**. Arī aizvadītajā naktī uz Ukrainu raidīti vairāk nekā 200 droni, dažādās valsts vietās nodarot postījumus. Kopš ceturtdienas

vakara Krievija Ukrainai uzbrukusi ar 214 "Šahed" tipa bezpilota lidaparātiem un citiem droniem, no kuriem Ukrainas pretgaisa aizsardzībai izdevās iznīcināt 114 dronus, bet vēl 81 drons uzbrukumu laikā pazuda. [izcēlums mans – E.A.]

Pēc Krievijas Federācijas dronu uzbrukuma dažādās Ukrainas apdzīvotajās vietās apraksta Publikācijā seko informācija par šo uzbrukumu kontekstu – pamiera sarunām, kas joprojām nav rezultējušās ar pušu vienošanos: *Lai gan mediji uzsver, ka Krievijas uzbrukumi notiek par spīti tam, ka Krievijas diktators Vladimirs Putins sarunā ar ASV prezidentu Donaldu Trampu it kā apņēmies tos neveikt, tomēr jāatzīmē, ka neviena puse nav oficiāli izsludinājusi 30 dienu pamieru, kurā būtu apņemšanās nešaut pa enerģētikas un citu infrastruktūru.*

Kremlis piekdien gan apgalvo, ka Putina rīkojums uz laiku apturēt Krievijas militāros uzbrukumus enerģētikas infrastruktūrai Ukrainā paliek spēkā. Nav informācijas, vai pēdējā no uzbrukumiem enerģētikas infrastruktūra būtu cietusi. Izskatās, ka Krievija iespējamo atteikšanos no enerģētikas infrastruktūras apšaudēm kompensē ar masveidīgākiem uzbrukumiem Ukrainas civilajai infrastruktūrai. [visi izcēlumi mani – E.A.]

Publikācija turpinās ar īsu faktu apkopojumu par dažādiem notikumiem – glābēju darbu, apšaudēm Odesā, par apšaudēm gāzes mērīšanas stacijā un ASV Kara pētījumu institūta ekspertu atziņām par Krievijas rīkojumu par Ukrainas pilsoņiem, kas "nelikumīgi" dzīvo Krievijas teritorijā, tiesisko statusu. Publikācijas noslēgumā ir pievienota plašāka konteksta informācija, no kuras uz Iesniegumā minēto kritiku var attiecināt pirmo un pēdējo rindkopu:

Nepamatotais un neizprovocētais Krievijas plaša mēroga iebrukums Ukrainā sākās 2022. gada 24. februārī. Kremļa propaganda bravūrīgi solīja ieņemt Kijivu trīs dienās, taču ukraiņu pašreizējā un spēcīgā pretestība neļāva Kremlim realizēt savus plānus. [..]

18. martā Tramps un Putins telefonsarunā vienojās par to, ka Krievija 30 dienas pārtrauks uzbrukt Ukrainas enerģētikas objektiem, taču vien pāris stundas vēlāk Krievija plaši apšaudīja civilos objektus Ukrainā. [visi izcēlumi mani – E.A.]

Publikācijā ir iekļauti dažādi citāti, piemēram, Zaporīžjas apgabala kara administrācijas pārstāvja, kā arī ekspertu viedoklis (ASV Kara pētījumu institūts), tādējādi var secināt, ka tajā izmantoti gan fakti, gan vairāki avoti, sniegts arī konteksta izklāsts, kas palīdz lasītājam labāk izprast aktuālo situāciju. Atbilstoši Publikācijas uzdevumam, Publikācija satur vairākās pazīmes, kas norāda uz tā aktualitāti sabiedrībā – pirmkārt, ziņas savlaicīgums (nesenās pamiera sarunas) un informācijas nepārtrauktība, turpinot notikumu attīstības reprezentāciju un tā apkārtējo apstākļu skaidrojumu, kā arī ziņas svarīgums jeb ietekme un nozīmīgums Latvijas sabiedrībai, kas pamato, kādēļ LSM ir publicējis šādu saturu.

[3] Ņemot vērā to, ka saskaņā ar Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likuma (turpmāk – SEPLPL) 18. panta pirmo daļu, ombuds sniedz atzinumus par sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu un pakalpojumu atbilstību SEPLPL 1. pantā noteiktajam mērķim un 3. pantā noteiktajiem sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipiem, sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ētikas kodeksiem un redakcionālajām vadlīnijām, ombuds secina, ka tā kompetencē, vērtējot Iesniegumā norādīto, ir sniegt atzinumu par Publikācijas atbilstību:

1) LSM redakcionālajās vadlīnijās noteiktajai redakcionālajai vērtībai *Patiesums*:

Sabiedrības tiesības saņemt patiesu informāciju nosaka visus LSM darba aspektus. Tiekšanās pēc patiesības un tās atklāšana ir profesionālas žurnālistikas galvenais mērķis. Tas nodrošina auditorijas uzticēšanos LSM.

2) LSM redakcionālajās vadlīnijās definētajiem šādiem sabiedriskā medija darbības profesionālajiem principiem: *Precizitāte un Objektivitāte*:

Sabiedriskie mediji sniedz pārbaudītu un iespējami precīzu informāciju, tie nedrīkst apzināti maldināt auditoriju, sagrozīt vai izdomāt faktus. Ja par kādas informācijas precizitāti ir šaubas, tas ir skaidri jānorāda.

Sabiedriskie mediji satura izklāstā balstās uz faktiem, izmanto informāciju, kas palīdz saprast kontekstu, un gādā, lai izskan tematam, žanram vai raidījuma formātam būtiskie argumenti un viedokļi. [...] LSM redakcionālie standarti neprasa absolūtu neitralitāti katrā jautājumā, īpaši, ja tas ir pretrunā ar demokrātijas pamatprincipiem. LSM skaidri un nepārprotami nostājas demokrātisko, cilvēktiesību un vispārpieņemto humāno vērtību pusē.

3) LSM Kara un konfliktu žurnālistikas vadlīnijās noteiktajiem šādiem principiem:

Neitralitāte un precizitāte: *Kara un konfliktu atspoguļošanā ir būtiski visās publikācijās pārlicināties par izmanto informācijas avotu uzticamību, atbilstību publikācijas mērķim un tēmai.*

Sabalansētība: *Sabalansētība žurnālistikā ir svarīga norma, tomēr tā ir jārealizē pēc būtības. Formālas sabalansētības piemērs ir par katru „jā” argumentu atrast kādu „nē” argumentu. Lai gan daudzi jautājumi, par ko mediji ikdienā ziņo, ir pretrunīgi un diskutabli un par tiem līdzās pastāv atšķirīgas pozīcijas, tomēr žurnālistu pienākums ir nošķirt leģitīmus viedokļus no naida kurināšanas, manipulācijas vai citām tehnikām, kas piesaista uzmanību, taču kurām nebūtu jāierāda tāda pati vieta kā ekspertu, iesaistīto un citu informētu personu izteikumiem. Mākslīgi meklēt „pretējās” puses viedokli nav nepieciešams, un ir jomas, kurās nozīmīgākie, informētākie, pamatotākie viedokļi var nebūt savstarpēji ļoti pretrunīgi.*

Kara propagandas ietekmes mazināšana: *Žurnālistam pastāvīgi jāreķinās, ka dažādu politiski,*

ekonomiski, sociāli ieinteresētu grupu pārstāvji centīsies izplatīt sev interesējošu informāciju ar mediju starpniecību. Žurnālists ir informēts par to, kas ir kara un konfliktu propaganda, pārzina propagandas galvenos vēstījumus un aktuālos tematus, kā arī propagandas mērķa auditorijas. Identificējot redakcijai piedāvātajā informācijā propagandas pazīmes, žurnālists pieņem lēmumu, vai to izmantot ziņas veidošanā. Ja informācija tiek izmantota, žurnālists to izskaidro un kontekstualizē, skaidri norādot, kādai vēstījumu grupai (propaganda, dezinformācija, manipulācija u.c.) tā raksturīga. Ja nepieciešams, skaidrojošo informāciju (statistika, definīcijas, vietas un apstākļu atribūcija, redakcijas pozīcija) vēlams pievienot kā titru, lai tā būtu nepārprotama.

Pozīcijas paušana, atbalsts kādai no karā iesaistītajām pusēm un kādas valsts simbolikas izmantojums: Sabiedrisko mediju redakcijām ir tiesības formulēt savu pozīciju, aizstāvot vispārcilvēciskas vērtības, cilvēcību, cilvēktiesības, nosodot noziegumus, vardarbību u.c. Redakcijai būtu jābūt gatavai īsi un pamatoti izskaidrot auditorijai gan savu pozīciju, gan, piemēram, Ukrainas karoga izmantošanu ziņu nesējos. Redakcionālā pozīcija skaidri jānodala no faktiem par aktuālajiem notikumiem, tās izteikšana neietekmē medija veidotā satura daudzveidību.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons
secina:

[4] Par patiesību, meliem, manipulāciju un dezinformāciju.

- 1) Īpašība *būt patiesam* piemīt vienīgi aprakstošiem izteikumiem un kāds izteikums tiek uzskatīts par patiesu korespondences kārtībā tad, ja tajā izteiktā sakarība atbilst sakarībai realitātē. Šādus patiesus izteikumus par realitātē notiekošo sauc par objektīvu faktu izteikumiem kā reālas sakarības protokolu valodā. Izteikumu empīriskais patiesums tiek noskaidrots, pārbaudot teiktā atbilstību realitātei. LSM redakcionālajās vadlīnijās izteiktais *Objektivitātes* princips izsaka prasību sniegt auditorijai faktos balstītu un pārbaudītu informāciju un to, ka nav pieļaujama auditorijas maldināšana ar izdomātiem vai sagrozītiem faktiem.
- 2) Jāņem vērā, ka ikdienas un arī žurnālistikas valodas lietojumā netiek runāts protokolteikumos, jau konkrētu vārdu izvēle, lai identificētu un klasificētu notiekošo, izsaka noteiktu notikuma interpretāciju. Interpretējot notiekošo, mēs sniedzam tā vērtējumu, kas balstās mūsu vērtību priekšstatos, pārlicībās, pieredzē, interesēs un mērķos. Vērtējumi var atšķirties, jo to pamatā var būt atšķirīgi vērtēšanas kritēriji, un tad mēdz teikt, ka “no vienas puses tas izskatās tā, bet no citas – citādi”. LSM redakcionālajās vadlīnijās izteiktais *Precizitātes* princips pieprasa, lai žurnālistu sniegtie notiekošā apraksti balstītos faktos un sniegtu visu nepieciešamo informāciju, kas ļautu uz notikumu palūkoties vispusīgi. Kā

kritēriji, saskaņā ar kuriem ir jāveido vērtējoši apgalvojumi, ir norādīti demokrātijas pamatprincipi, cilvēktiesības un vispārpieņemtās humānās vērtības.

- 3) Viedoklim kā subjektīvai notiekošā interpretācijai un emocionālas attieksmes paušanai nepiemīt īpašība *būt patiesam* korespondences kārtībā. Viedokļi ir vai nu saprotami vai nesaprotami, pareizi vai nepareizi, ticami vai apšaubāmi, noderīgi vai lieki, patīkami vai nepatīku raisoši. Nosacīti var runāt par viedokļu “patiesumu” koherences kārtībā, kad viedoklis ar loģisku nepieciešamību izriet no patiesām premisām (piemēram, objektīviem faktiem) vai evidences kārtībā, kad tiek pausta acīmredzama, pašsaprotama, aksiomātiska patiesība, kas neprasa pierādījumus, vai arī konsensa kārtībā, kad viedoklis izsaka vērtējumu, kuram var piekrist vairākums vai pat visi. Svarīgākā subjektīvā viedokļa īpašība ir *būt jēgpilnam* – tādām, lai tam varētu piekrist – mēs izsakām savu viedokli ar komunikatīvo mērķi panākt piekrišanu tam. Tādējādi, ja faktu gadījumā tiek runāts par to objektivitāti, tad viedokļu gadījumā objektivitāte transformējas intersubjektivitātes prasībā – veidot viedokli tā, lai par to būtu iespējama visu piekrišana jeb konsenss.
- 4) Konsenss kā viedokļu izteikšanas regulatīvais mērķis LSM redakcionālajās vadlīnijās ir noteikts arī kā profesionālas žurnālistikas galvenais mērķis – kā tiekšanās pēc patiesības un tās atklāšana. Jāņem vērā, ka racionāls konsenss veidojas vienīgi dialogā un diskusijās starp atšķirīgiem viedokļiem, tāpēc sabiedriskā medija misija – strādāt sabiedrības interesēs – tiek realizēta ar to, ka medijs nodrošina platformu, kur tiek apspriesti sabiedrībai būtiski jautājumi, veicināta viedokļu daudzveidību un rosinātas sabiedriski nozīmīgas diskusijas, lai palīdzētu cilvēkiem veidot savus uzskatus un pieņemt lēmumus. Vārda brīvība un izteiksmes brīvība kā demokrātiskas sabiedrības fundamentāls princips ir paredzēts tam, lai sabiedrību vienotu, nevis to šķeltu, un šīs vienotības sasniegšanas vienīgais leģitīmais instruments ir racionāls dialogs un konstruktīva diskusija.

Konsenss kā vispārēja vienprātība kādā jautājumā vienlaicīgi ir sabiedrību kā sociālu sistēmu stabilizējošs un konsolidējošs faktors, kas ļauj sabiedrībai pieņemt tās interesēm atbilstošus lēmumus konkrētā jautājumā. Sociālie konsensi nekad nav statiski, nemainīgi un mūžīgi, sociālās sistēmas dzīvotspēju nosaka tās spēja nonākt pie situatīvas vienprātības jautājumos, kas skar ikreizējās sabiedrības un tās locekļu intereses, un demokrātiskās procedūras ir viens veids kā šo vienprātības veidošanos praktiski realizēt. Vienlaicīgi ir jāņem vērā, ka praktiski nevienā jautājumā konsenss nekad nav absolūti vispārējs, vienmēr ir kāds, kura viedoklis atšķiras. Tāpēc sabiedrības demokrātiskuma līmeni nosaka nosacītā vairākuma spēja

nodrošināt nosacītajam mazākumam tiesības paust savu atšķirīgo redzējumu, gatavība veidot konstruktīvu dialogu ar citādi domājošajiem.

LSM redakcionālajās vadlīnijās sociālais konsenss kā sabiedriskā medija profesionālās darbības ietvars un mērķis ir formulēts kā *sabiedrības intereses*, kuras savu ikreizējo saturu iegūst ar *sabiedriskā pasūtījuma* sastāva formulējumu kā sabiedrības demokrātiskajām, sociālajām un kultūras vajadzībām un interesēm atbilstošs plašs un daudzveidīgs informatīva, analītiska, izglītojoša, izklaidējoša, iesaistoša un kultūras satura un pakalpojumu kopums.

- 5) Empīriski nepatiesa ir tāds realitāti aprakstošs izteikums, kurš neatbilst tam objektīvās realitātes notikumam, uz kura aprakstu tas pretendē – kurš neattēlo to, kas ir (neobjektīvs apgalvojums), vai neattēlo to precīzi (neprecīzs apgalvojums). Loģiski nepatiesa savukārt ir tāds izteikums, kurš vai nu izsaka aktuālu loģisku pretrunu (pretrunīgs apgalvojums), vai pie kura ir nonākts loģiski kļūdainu secinājumu formā (loģiski nekorekts apgalvojums).

Izteikt nepatiesu apgalvojumu vēl nenozīmē melot. Neobjektīvu, neprecīzu, pretrunīgu vai nekorektu apgalvojumu izteikšanas iemesls var būt runātāja nezināšana, maldīšanās (kā ticība aplamiem pieņēmumiem), kļūdīšanās. Lai nepatiesa apgalvojuma izteikšanu klasificētu kā melošanu, ir nepieciešams apzināts runātāja nodoms teikt nepatiesību, bet tas nozīmē, ka melo tikai tas, kurš zina patiesību, bet ir nolēmis teikt nepatiesību, turklāt tā, lai adresāts šo nepatiesību uztvertu kā patiesību – melošana kā valodas spēle izdodas tikai tad, ja tā netiek atpazīta. Tādējādi var teikt, ka melošana ir apzināta sarunas partnera maldināšana, rīcība, kad, zinot patiesību, apzināti tiek izteikts pretējais – nepatiesība. Melošanas nodoms var būt ļaunprātīgs – lai maldinātu sarunas partneri un tādējādi kaitētu viņam, taču melot ir iespējams arī bez ļauna nodoma (piemēram, pasaku stāstīšana, jokošanās, blēņošana, nieku *gvelšana*, muļķošana), un pat ar vislabākajiem nodomiem (t.s. “baltie meli”, “pieklājības meli”, “sociālie meli” u.tml.).

- 6) Ļaunprātīga melošana ir galvenais negodīgas manipulācijas paņēmieni personu saziņā un saskarsmē. Manipulēšana komunikācijā, kā sarunas partnera emociju, domu un rīcības ietekmēšana un virzīšana, pati par sevi ir ētiski neitrāla rīcība – mēs manipulējam ar sarunas partnera emocijām, domām un dispozīciju rīkoties ar visu to, ko mēs tam sakām, arī, piemēram, ar patiesības stāstīšanu. Komunikācijas kā starppersonu interakcijas mērķis ir ietekmēt citu cilvēku, izsaukt viņā noteiktu reakciju. Kad šī mērķa sasniegšanai sākam apzināti kalkulēt efektīvākos ietekmēšanas paņēmienus, tad esam uzsākuši apzinātas manipulēšanas procesu, kurš var būt gan godīgs, gan negodīgs.

Manipulācija kļūst negodīga vai nu tad, ja tās mērķi ir pretrunā ar manipulējamās personas interesēm, kaitē tām, vai arī tad, ja lietotie manipulācijas paņēmieni ir negodīgi attiecībā pret sarunas partneri, kā pret savās tiesībās līdzvērtīgu personu, kad mēs liedzam šīs tiesības būt līdzvērtīgam sarunas subjektam un attiecamies pret sarunas partneri kā pret savu nodomu objektu, piemēram, kad notiek mānīšanās, radot iespaidu, ka tiek darīts kaut kas viens, īstenībā tiek darīts kaut kas cits. Ļaunprātīga melošana ir šādas negodīgas manipulācijas spilgts paraugs kā sarunas partnera dezinformēšana.

- 7) Nepatiesas informācijas (angļu *misinformation*) sniegšana vēl nav klasificējama kā dezinformēšana (angļu *disinformation*). Tāpat kā ļaunprātīgas melošanas gadījumā (kas ir uzskatāma par galveno, bet ne vienīgo dezinformēšanas paņēmienu) svarīgs ir nodoms – apzināti sniegt nepatiesu, sagrozītu, neprecīzu vai tendenciozu informāciju, lai mērķtiecīgi un neētiski manipulētu ar auditorijas emocijām, domām un rīcības dispozīciju manipulatoram vēlamajā virzienā, piemēram, lai auditorija nepatiesību sāktu uzskatīt par patiesību. Respektīvi, dezinformēšanas mērķis ir apzināta auditorijas maldināšana vai kaitēšana tās interesēm. Dezinformācija izpaužas kā melošana, patiesības slēpšana vai puspatiesību teikšana, tā var īstenoties kā pārspilējumi jeb īstenībai neatbilstoši kādas problēmas mēroga palielināšana, vai gluži pretēji – kā nepamatots šī mēroga samazinājums. Dezinformācija praktiski tiek realizēta arī ar pārmērīgas informācijas sniegšanu jeb informatīvās telpas pārsātinājumu, kas mazina auditorijas iespēju orientēties notikumos. Dezinformācijas izpausme var būt pat patiesas, taču nerelevantas informācijas izplatīšana ar nodomu nodarīt kādam kaitējumu vai novērst uzmanību no patiesajām problēmām vai apstākļiem (angļu *malinformation*), un vēl tā var izpausties daudzos citos veidos.

[5] Par LSM redakcionālo nostāju saistībā ar Krievijas Federācijas pilna mēroga iebrukumu Ukrainā.

Attiecībā uz Krievijas Federācijas pilna mēroga iebrukumu Ukrainā LSM un Latvijas valstij ir skaidra un nepārprotama pozīcija, atbalstot Ukrainu un nosodot nepamatoto un neattaisnojamo Krievijas Federācijas agresiju, pozicionējoties pret agresoru un nostājoties upura pusē. Tādējādi Publikācija ir vērtējama kontekstā ar šo nostāju un nevis no absolūtas neitralitātes prasību pozīcijām, jo, sākoties Krievijas Federācijas iebrukumam Ukrainā, LSM nav neitrāli šī kara novērotāji, kuri atbildību par notiekošo vienādā mērā attiecinātu uz abām pusēm.

Šāds notiekošā Ukrainā vērtējums un tam atbilstošā redakcionālā politika balstās LSM saistošajos vērtējošu apgalvojumu veidošanas kritērijos – demokrātijas pamatprincipos,

cilvēktiesībās un vispārpieņemtās humānās vērtībās. Šāds vērtējums saskan ar to konsensu, kurš Latvijas sabiedrībā izveidojās jau kara pirmajās dienās un kurš noteica gan Latvijas valsts, gan lielas tās pilsoņu daļas un arī sabiedriskā medija rīcību, sniedzot atbalstu visos pieejamajos veidos Ukrainai un tās tautai. Šis konsenss kā sabiedrības interešu izpausme veido sabiedriskā medija profesionālās darbības ietvaru, kurā tiek veidots saturs par notiekošo Ukrainā.

Protams, arī šis konsenss nav absolūts, Latvijas sabiedrībā ir personas un to grupas, kas notiekošo vērtē atšķirīgi, pat pretēji. Viedokļu atšķirības liek LSM satura veidotājiem uz savu veikumu skatīties pēc iespējas kritiski, lai kopēja sabiedrības noskaņojuma ietekmē nemazinātos žurnālistu darba objektivitāte, precizitāte un tieksmās uz patiesības atklāšanu.

[5] Par Iesniegumā norādītajām dezinformāciju saturošajām manipulatīvajām ziņām Publikācijā.

1) Kā jau tika norādīts atzinuma konstatējošajā daļā, Publikācijas uzdevums bija informēt par to, ka neskatoties uz Amerikas Savienoto Valstu iniciētā pamiera procesa virzību, Krievijas Federācijas dronu uzbrukumi Ukrainai turpinās, turklāt lielos apmēros. Ombudam nav pamata apšaubīt Publikācijā minētos faktus, izmantoto informācijas avotu uzticamību un to, ka šī informācija pirms publikācijas ir tikusi pārbaudīta. Jāņem vērā, ka LSM nav pieejami primārie informācijas avoti, kas būtu objektīva un pārbaudāma informācija no uzticamiem informatoriem Krievijas atbildīgajās iestādēs, tā rīcībā ir vienīgi sekundāri informācijas avoti – publikācijas citos masu informācijas līdzekļos un Krievijas atbildīgo iestāžu publiskie paziņojumi.

Publikācijā netiek apgalvots, ka Krievijas Federācija pārkāptu pamieru, jo tāds sarunu gaitā uz Publikācijas brīdi nav panākts, un šo sarunu priekšmets šķietami nav vispārēja uguns pārtraukšana, bet gan abu pušu apņemšanās neuzbrukt enerģētikas infrastruktūrai. Publikācija vērs uzmanību uz informatīvajā telpā atrodamo ziņu, ka ***Krievijas uzbrukumi notiek par spīti tam, ka Krievijas diktators Vladimirs Putins sarunā ar ASV prezidentu Donaldu Trampu it kā apņēmieš tos neveikt, tomēr jāatzīmē, ka neviena puse nav oficiāli izsludinājusi 30 dienu pamieru, kurā būtu apņemšanās nešaut pa enerģētikas un citu infrastruktūru.*** [visi izcēlumi mani – E.A.]

Publikācijā netiek noklusēta informācija par Krievijas solījumiem neuzbrukt Ukrainas enerģētikas infrastruktūrai un netiek apšaubīta šo solījumu pildīšana: ***Kremlis piektdien gan apgalvo, ka Putina rīkojums uz laiku apturēt Krievijas militāros uzbrukumus enerģētikas infrastruktūrai Ukrainā paliek spēkā. Nav informācijas, vai pēdējā no uzbrukumiem enerģētikas infrastruktūra būtu cietusi. Izskatās, ka Krievija iespējamo atteikšanos no enerģētikas infrastruktūras apšaudēm kompensē ar masveidīgākiem uzbrukumiem Ukrainas civilajai***

infrastrukturai. [izcēlums mans – E.A.]

Jāpiekrīt Iesniegumā norādītajam, ka Publikācijā netiek sniegta informācija par Ukrainas uzbrukumiem Krievijas stratēģiskajai infrastruktūrai, taču tā nav Publikācijas tēma. Ombuds pārliecinājās, ka par Ukrainas panākumiem karā ar Krievijas Federāciju LSM informē katru reizi, kad tādi ir. Piemēram, 2025. gada 19. marta publikācijā “Krievija uzbrūk Ukrainas civilajai infrastruktūrai vien dažas stundas pēc Trampa un Putina sarunām” pirmais izceltais apakšvirsraksts saka *Arī Ukraina turpina apšaudīt objektus Krievijas teritorijā*. Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/19.03.2025-krievija-uzbruk-ukrainas-civilajai-infrastrukturai-vien-dazas-stundas-pec-trampa-un-putina-sarunas.a592090/>.

Iesniedzēja piedāvātā alternatīva Publikācijas virsrakstam - *Puses apmainās ar triecieniem* – būtu pamatota tad, ja LSM, informējot par aktuālajiem notikumiem Krievijas Federācijas karā ar Ukrainu, ieņemtu neitrāla novērotāja pozīciju, neidentificējot agresoru un upuri. Tad sabalansēts notikumu atainojums tiešām prasītu vienādā mērā un ar vienādu attieksmi informēt par abu pušu rīcību. Taču, ņemot vērā LSM redakcionālo pozīciju, kas balstās sabiedriskajā konsensā un tika izklāstīta atzinuma piektajā daļā, Publikācija informē par Krievijas kā agresora rīcību, un to katrā atsevišķā ziņā nav nepieciešams vienkāršotā veidā līdzsvarot ar upura rīcības aprakstu, šādam balansam ir jāveidojas kara atainojumam veltīto publikāciju kopumā.

- 2) Lai varētu apstiprināt, ka Publikācijas konteksta sadaļā izteiktais apgalvojums – *Kremļa propaganda bravūrīgi solīja ieņemt Kijivu trīs dienās* – ir dezinformācijas izplatīšana jeb ļaunprātīga melu izplatīšana ar nodomu apzināti sniegt nepatiesu informāciju, un tādējādi – maldinātu auditoriju, ir nepieciešams noteikt, vai Publikācijas autors ir zinājis patiesību, bet tās vietā apzināti sniedzis nepatiesu informāciju. Patiesības zināšana šeit attiecas uz diviem aspektiem:

– vai Publikācijas autoram ir bijuši zināmi Putina plāni attiecībā uz Kijivas ieņemšanu?

Publiski pieejamos informācijas avotos šie plāni, protams, nav pieejami, par tiem pastāv tikai daudzi un dažādi minējumi un pieņēmumi. Vienīgā daudz maz ticamā informācija ir paša Vladimira Putina vēl 2014. gadā teiktais Eiropas Komisijas prezidentam Žozē Manuelam Barrozam, ka, ja vajadzētu, viņš ieņemtu Kijivu vien divās nedēļās. Šī saruna tika atreferēta daudzos masu medijos, piemēram skatīt tīmekļa vietnes saiti: <https://time.com/3259699/putin-boast-kiev-2-weeks/>. Divas nedēļas izklausās pēc reālistiska plāna, ko netieši apliecina arī

vēlākās liecības par Krievijas karaspēka ekipējumu un rīcību 2022. gada februārī. Tomēr, trūkstot pārliecinošiem pierādījumiem, ka Publikācijas autors ir zinājis īstenos Putina plānus, nav pamata izvirzīt apsūdzību, ka Publikācijā tiek apzināti melots. Ja patiesie plāni bija ieņemt Kijivu divās nedēļās, bet Publikācijas autors par tiem nav zinājis, tad Publikācijā teikto par trīs dienām var novērtēt kā nepatiesību, bet ne kā melus. Šāda nepatiesība balstās kļūdainos pieņēmumos, taču atzīstams, ka kļūdas apmēri nav īpaši lieli, jo starpība starp trīs un četrpadsmit dienām pašreizējā brīdī nešķiet vairs būtiska. Tāpēc var teikt, ka Publikācijas autors nedaudz kļūdījās, bet autoram kopumā ir taisnība par to, ka, visticamāk, Putins neplānoja ilgstošu, asiņainu, resursus iznīcinošu pozīciju karu plašā frontē un vismaz trīs gadu garumā.

– vai Publikācijas autoram ir zināms, ka šo apgalvojumu nekad nav izteikusi Krievijas propaganda?

Iesniegumā norādīts, ka šo apgalvojumu, kā prognozi iespējamai konflikta norisei, sniedza Amerikas Savienoto Valstu ģenerālis Marks Milijs. To apstiprina, piemēram, 2022. gada 5. februāra raksts tīmekļa vietnē Foxnews.com.

Skat. izmantojot šo tīmekļa vietnes saiti: <https://www.foxnews.com/us/gen-milley-says-kyiv-could-fall-within-72-hours-if-russia-decides-to-invade-ukraine-sources>.

Tas, ka šo prognozi savulaik izteica Amerikas Savienoto valstu ģenerālis, vēl neatspēko faktu, ka šādi bravūrīgi apgalvojumi patriotisma uzplūdus ir izteikti arī Krievijas propagandas raidījumos pirms iebrukuma Ukrainā un pacilāta entuziasma pilnajās pirmajās iebrukuma dienās. Sākot no pilna mēroga iebrukuma ceturtais dienas, protams, šādi apgalvojumi vairs nebija lietojumi un vēlāk, karam ieilgstot, bet īpaši kara trešās gadadienas priekšvakarā, sekoja Krievijas propagandistu centieni pierādīt, ka nekas tāds nekad nav teikts. Tomēr internetā pieejamos materiālos joprojām ir atrodami gan toreizējās *Russia Today* galvenās redaktora Margaritas Simonjanas 2021. gada 11. aprīlī teiktais, ka *Karstajā karā mēs Ukrainu uzvarēsim divās dienās. Ko tur ko uzvarēt? Nu, Ukraina taču*, gan 2022. gada 24. februāra sarunu šova “60 minūtes” vadītājas Olgas Skabejevas teiktais *Divas dienas. Un pēc tam pilsēta [Kijiva] kritīs*, kā arī atmiņā ir palicis šīs pašas raidījuma vadītājas joka līmenī nolasītais Krievijas Aizsardzības ministra Sergeja Šoigu dienas plāns: *6:00 celties, 7:00 tualete, 8:00 brokastis, 9:00 uzbrukums Ukrainai, 12:00 pusdienas, 13:00 Kijevas ieņemšana, 18:00 Gazmanova koncerts, 21:00 salūts*.

Krievijas puse, visticamāk, tiešām bija pārliecināta par ātru konflikta atrisinājumu, bet

Ukrainas pretspars un tam sekojošā Kijivas ieņemšanas izgāšanās radīja Krieviju izsmejošu un ukraiņu gribu un spēju aizstāvēt savu valsti apliecinošu interneta mīmu (angļu *meme*, no sengrieķu *mīmēma* – attēls, atdarinājums), kurš pēc savas dabas ir izteikums, kas izpauž nevis tā pirmā izsacītāja domāto nozīmi, bet tās turpmākajās nejaušajās mutācijās jauniegūtu izteikuma jēgu. Šādi mīmi tiek lietoti, lai paustu noteiktu attieksmi pret kādu lietu, personu vai notikumu, kā tas tiek lietots arī šajā Publikācijā.

- 3) Iesniedzējs Iesniegumā argumentē, ka Publikācijas kontekstā lietotais izteikums – *Nepamatotais un neizprovocētais Krievijas plaša mēroga iebrukums Ukrainā* – ir vērtējams kā *melīga informācija un dezinformācijas izplatīšana*, atsaucoties uz to, ka *ASV prezidents Tramps vismaz divas reizes ir norādījis, ka Ukrainas karu izprovocēja Baidena administrācija*, un *ASV prezidents ir daudz labāk informēts par Ukrainas karu, nekā melu portāla LSM un Latvijas Radio autori*.

Jāņem vērā, ka Iesniedzēja lietotais autoritātes arguments loģikā tiek uzskatīts par vāju argumentu, kam gan ir liels skaidrojošais potenciāls – tas sniedz skaidrojumu, kāpēc argumenta lietotājs tic šim argumentam –, taču ar to nav pietiekoši, lai kaut ko pierādītu. Tas ir tāpēc, ka, pirmkārt, autoritātes nav nekļūdīgas – ir jāpieļauj iespēja, ka Amerikas Savienoto Valstu prezidents Donalds Tramps savā kara cēloņu interpretācijā var arī kļūdīties, bet, otrkārt, arī tāpēc, ka kādas personas pamatoto autoritāti vienā jomā nevar ar nepieciešamību pārnest uz citu, nesaistītu jomu. Šajā gadījumā vēl ir jāņem vērā arī šāda apgalvojuma nodoms – maz ticams, ka tas ir iecerēts kā zinātniskas hipotēzes formulējums, kuras pierādījumi ir jāiegūst nesenās vēstures padziļinātā izpētē, daudz ticamāk tas kalpo tam, lai norādītu uz iepriekšējā ASV prezidenta vainu un atbildību par šī kara sākšanos.

Ombuds nekādā gadījumā nenoraida tiesības šādi interpretēt kara iespējamus cēloņus, taču, lai varētu apgalvot, ka Publikācijā paustais uzskats par Krievijas Federācijas plaša mēroga iebrukuma nepamatotību un neizprovocētību ir meli un dezinformācija, pirmkārt, ir jāpārlicinās, ka Publikācijas autors ir zinājis patiesos kara cēloņus un, otrkārt, ir apzināti izvēlējis neteikt patiesību, bet maldināt auditoriju, mērķtiecīgi izplatot informāciju, kurā atbildība par kara izraisīšanu tiek uzvelta uz Krievijas pleciem. Kamēr patiesie kara cēloņi nav skaidri un par tiem ir tikai atšķirīgas hipotēzes, Publikācijā teikto nevar uzskatīt par meliem, jo melot var tikai tas, kurš zina patiesību.

Jāņem vērā arī būtiskais ētiskais aspekts – ja mēs uzskatām, ka Krievijas rīcība ir piespiedu, izprovocēta reakcija, tad mēs atbildību par agresiju pārlietam no agresora uz upuri. Citiem

vārdiem sakot, upuris kļūst vainīgs par to, agresors viņam uzbruka.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

vērš uzmanību:

[6] Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodeksu normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas sabiedrisko mediju satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

atzīst:

[7] Ombuds neatzīst, ka Publikācijā būtu pārkāpti LSM Kara un konfliktu žurnālistikas vadlīnijās noteiktie principi, jo LSM redakcijai ir tiesības formulēt savu redakcionālo pozīciju, aizstāvot vispārcilvēciskas vērtības, cilvēctību, cilvēktiesības, nosodot noziegumus, vardarbību. Ombuds uzskata, ka LSM redakcija pēdējo trīs gadu laikā ir pietiekoši daudz, plaši un pamatoti skaidrojusi auditorijai savu pozīciju attiecībā uz Krievijas pilna mēroga iebrukumā Ukrainā, lai tā būtu skaidra un saprotama. Ombuds uzskata, ka LSM pozīcija saskan ar Latvijas sabiedrībā pastāvošo atbalstu Ukrainai un Krievijas kā agresora nosodījumam. LSM redakcionālie standarti neprasa absolūtu neitralitāti šajā jautājumā, kā arī formālu abu karā iesaistīto pušu sniegtās informācijas sabalansētību. Ombuds pārliecinājās, ka LSM redakcija apzinās, ka karā *pirmā bojā iet patiesība*, ka abas puses informāciju izmanto ne tikai, lai karotu viena pret otru, bet arī lai cīnītos par atbalstu pasaulē savai taisnībai. Tāpēc jo lielāka vērība ir jāpievērš izmantoto informācijas avotu uzticamībai un informācijas objektivitātei, vienlaicīgi nodalot redakcionālo pozīciju no faktiem par aktuālajiem notikumiem, lai pozīcijas izteikšana neietekmētu satura daudzveidību un kvalitāti.

[8] Ombuds neatzīst, ka Publikācijā būtu pārkāpti LSM redakcionālajās vadlīnijās definētie sabiedriskā medija darbības profesionālie principi *Precizitāte* un *Objektivitāte*, vai neievērota redakcionālā vērtība *Patiesums*, jo nav konstatēti nodomi apzināti maldināt auditoriju vai izplatīt melus, sagrozīt vai izdomāt faktus, noklusēt to patiesību, kas redakcijai ir bijusi zināma. Publikācijā sniegtā faktoloģiskā informācija ir pārbaudīta un iespējami precīza, publikācijā

izteiktie viedokļi un vērtējumi ir jēgpilni – saprotami, ticami, redakcionālajās vērtībās balstīti, atbilstoši sabiedrībā pastāvošajai vienprātībai.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(*paraksts*)*

Edmunds Apsalons

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU